

Optimalizace dodávky kyslíku u těžké sepsy a septického šoku

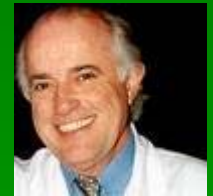
MUDr. Jan Stašek
KARIM FN Brno

Vybrané aspekty

- 1. **Fyziologické principy** dodávky a spotřeby kyslíku
- 2. Koncepce **kritické dodávky** kyslíku u šokových stavů
- 3. **Tekutinová optimalizace** tkáňové perfuse u sepse a septického šoku
- 4. Koncept **cytopatické hypoxie** u sepse

Surviving Sepsis Campaign 2008

Special Article

Surviving Sepsis Campaign: International guidelines for management of severe sepsis and septic shock: 2008

R. Phillip Dellinger, MD; Mitchell M. Levy, MD; Jean M. Carlet, MD; Julian Bion, MD; Margaret M. Parker, MD; Roman Jaeschke, MD; Konrad Reinhart, MD; Derek C. Angus, MD, MPH; Christian Brun-Buisson, MD; Richard Beale, MD; Thierry Calandra, MD, PhD; Jean-Francois Dhainaut, MD; Herwig Gerlach, MD; Maurene Harvey, RN; John J. Marini, MD; John Marshall, MD; Marco Ranieri, MD; Graham Ramsay, MD; Jonathan Sevransky, MD; B. Taylor Thompson, MD; Sean Townsend, MD; Jeffrey S. Vender, MD; Janice L. Zimmerman, MD; Jean-Louis Vincent, MD, PhD; for the International Surviving Sepsis Campaign Guidelines Committee

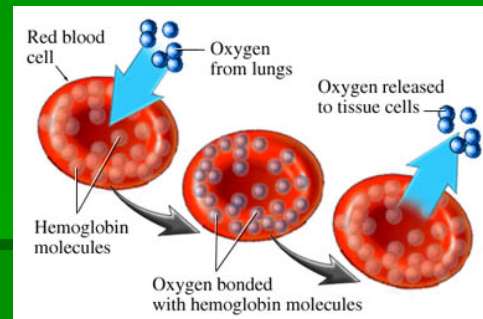
Transport O₂ - fyziologie

- Obsah kyslíku v arteriální krvi: _____

$$CaO_2 = Hb \times SaO_2 \times 1,39 + 0,03 \times PaO_2$$

- Dodávka (transport) kyslíku:

$$DO_2 = TO_2 = CO \times CaO_2$$

$$DO_2I = CI \times CaO_2 \approx CI \times Hb \times SaO_2 \times 1,39$$

Spotřeba kyslíku

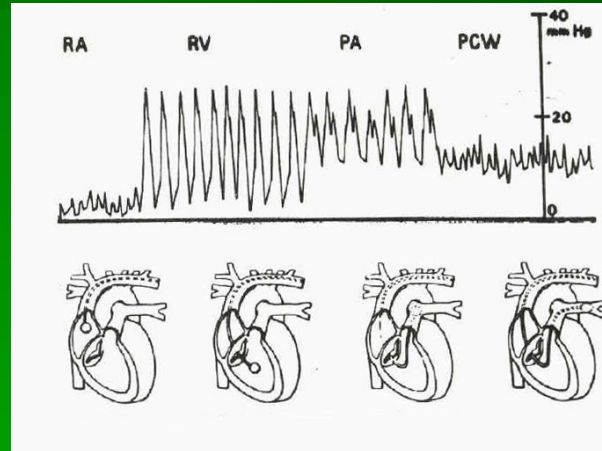
- $VO_2 = CI \times (CaO_2 - CvO_2)$
- $VO_{2I} \approx CI \times Hb \times 1,39 \times (SaO_2 - SvO_2)$

- **Extrakce kyslíku – O_2ER**
- $O_2ER = VO_2/DO_2 = (CaO_2 - CvO_2)/ CaO_2$
- $O_2ER \approx (SaO_2 - SvO_2) / SaO_2$

Měření DO_2 a VO_2

- Pomocí Fickova principu – **PA katetr**

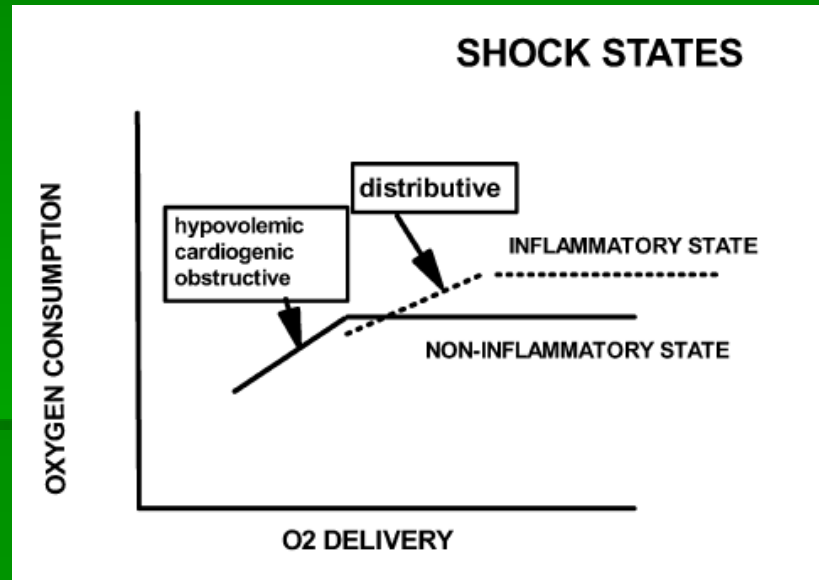
- **Výhody** – komplexní hemodynamický profil (CO, SV, RVEDV, RVEF, SvO₂)
- **Nevýhody** – 1. komplikace zavedení PAC
2. podcenění spotřeby kyslíku plicní tkání

Přímé měření VO_2

- **Nepřímá kalorimetrie** (Deltatrac II)
- Metabolické monitorování (Evita 4, Physio-flex, M-COVX)
- **Výhody:** možnost měření u pacientů na UPV i spont. ventilujících
- **Nevýhody:**
  1. při 30' měření nutná variace HR, BP a SpO_2 do 20%
  2. přesná při $FiO_2 \leq 0,65$
  3. nutnost eliminace všech netěsností
  4. KI pacienti s hrudní drenáží
  5. kalibrace před každým měřením

Koncept kritické DO_2

- VO_2 dependentní na DO_2
- nepoměr DO_2 a VO_2 → **dysoxie**

JL Vincent / Int Care Med 30 (2004)1990-6

Detekce kritické DO_2

- Globální markery orgánové hypoperfúze (laktát, pH, BE) – korelace s orgánovou dysfunkcí a outcomem

J. Bakker et al. / Am J Surg 171 (1996) 221–226

- Detekce regionální DO_{2crit} – měření hepatální SvO_2 , gastrická tonometrie

D. De Backer et al. / Am J Resp CCM 157 (1998) 1219 - 1225

Kritika „critical DO₂“

- U umírajících pacientů podstupujících odnětí terapie – DO_{2crit} pouze v extrémních hodnotách
J.J. Ronco et al. / JAMA 270 (1993) 1724 – 30
- Pokud provedena korekce mat. párování → patologická dependence VO₂ nebyla nalezena
T.P. Phang et al. / Am J Respir Crit Care Med 150 (1994) 318 – 23
- Termogenní efekt katecholaminů + matematické párování
- Limitace měření sérového laktátu - více možných příčin hyperlaktacidemie

Existuje kritická DO_2 ?

- **Ne** u stabilizovaných pacientů (ARDS, sepse)
- **Ano** u těžkého hypodynamického šoku
- **Možná globálně** u pacientů v septickém šoku a **pravděpodobně regionálně** u pacientů v těžké sepsi

JL Vincent / Int Care Med 30 (2004)1990-6

Fyziologické principy

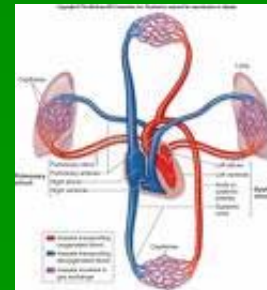
- Optimalizace oxygenace

- Optimalizace nosiče kyslíku

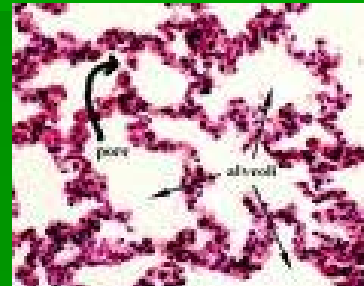
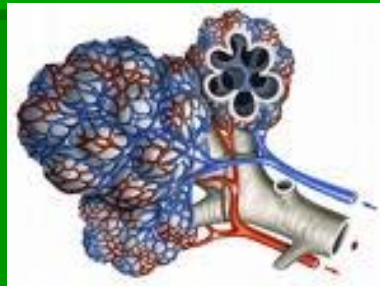
- Optimalizace perfuse

Optimalizace ventilace

- $DO_2I \approx CI \times Hb \times SaO_2 \times 1,39$
- Oxygenoterapie, umělá plicní ventilace
- **Lung-protective ventilation**

*The Acute Respiratory Distress Syndrome Network /
NEJM 342 (2000) 1301–1308*

Optimalizace nosiče

- $DO_2I \approx CI \times Hb \times SaO_2 \times 1,39$
- Iniciální vs. pozdní fáze septického šoku
- Hemoglobin **70 – 90 g/l** vs. 100-120 g/l
P.C. Hébert et al / NEJM 340 (1999) 409–417
- **Iniciální (< 6h)** resuscitace → $Htk > 0,30$
E. Rivers et al. / NEJM 345 (2001) 1368 – 1377
- Transfuse erytrocytů nezvýší VO_2
C.J. Fernandes et al. / Crit Care 5 (2001) 362–567
- Transfuse starých erytrocytů (> 15 dnů)
zhoršuje mikrocirkulaci
P.E. Marik et al. / JAMA 269 (1993) 3024–3029

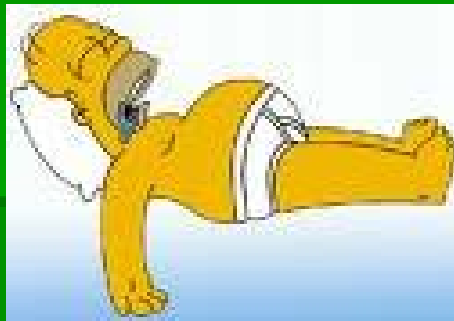
Optimalizace perfuse

- $DO_2I \approx CI \times Hb \times SaO_2 \times 1,39$
- Cíle tekutinové resuscitace :
  - Jak optimalizovat preload ?
  - Jaký zvolit cílový MAP ?
  - Kdy invazivně monitorovat CO ?
  - Lze použít SvO_2 a $ScvO_2$?
  - Kdy monitorovat mikrocirkulaci ?
  - Co nám řekne vysoký laktát ?
  - Má smysl koncepce supranormální DO_2 i u sepsy ?

Cíle hemodynamické podpory

- Adekvátní odpověď organismu není synonymem normálních hodnot (!!!)

JL Vincent / Crit Care Med 26 (2008) Epub.

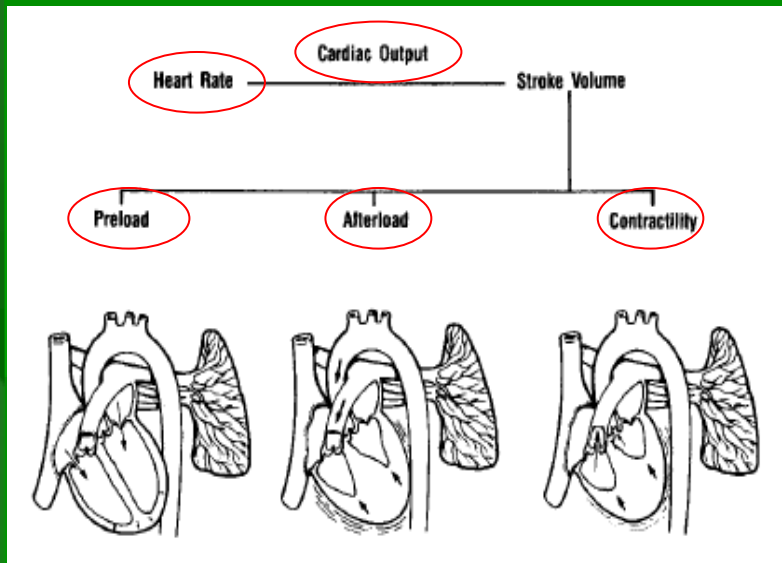
Šok – definice

- život ohrožující, **generalizovaná maldistribuce krevního toku** resultující v selhání dodávky a / nebo spotřeby dostatečného množství kyslíku, jež vede k buněčné dysoxii
- **Hypotenze** (SBP < 90 mmHg, pokles SBP o 40 mmHg, nebo MAP < 65 mmHg) **nemusí být přítomna**

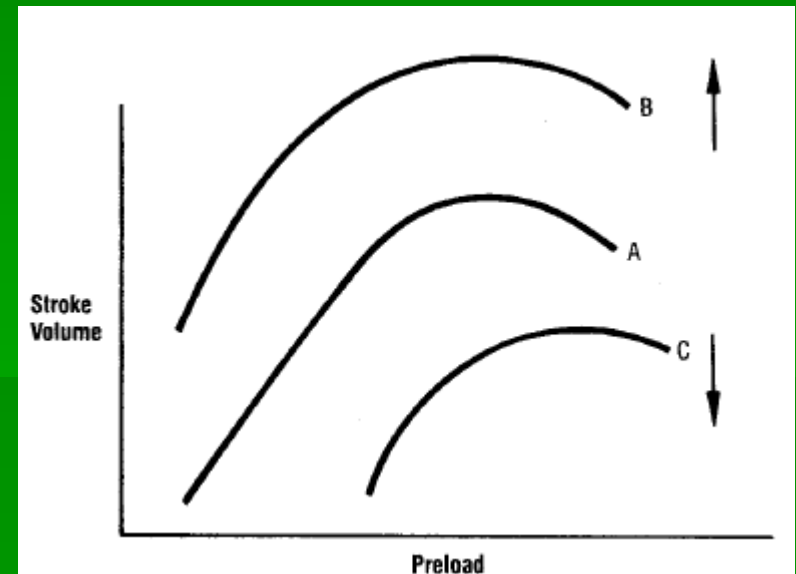
Makrohemodynamika – srdeční výdej

- Determinanty srdečního výdeje

www.edwards.com

- Frank-Starlingova křivka

www.edwards.com

Statické ukazatele preloadu

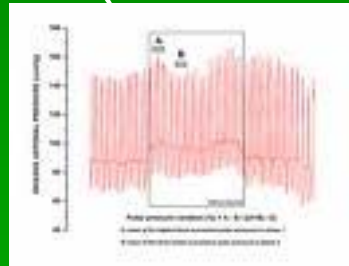
- **Tlakové** : CVP, RAP, PAOP
- Dle SSC : CVP 8-12, PAOP 12-15
- **Špatná predikce** odpovědi na tekutiny

D. Osman et al. / Crit Care Med 35 (2007) 64-68
- **Objemové** :GEDV, ITBV (PiCCO) RVEDV (PAC), LVEDV (TTE,TEE)
- **Nejednoznačné výsledky predikce** odpovědi na tekutiny

K. Bendjelid, J.A. Romand / Int Care Med 29 (2003) 352-360

Dynamické ukazatele a fluid responsiveness

- Spontánně ventilující vs. mechanicky ventilovaní pacienti
- dPPV, SVV, SPV (PiCCO...), VTI_{ao} (TEE)

- **Dobrá korelace** (dPPV > 13%, SPV > 10 Torr, SVV + VTI_{ao} > 10%) s fluid responsiveness
- **Fluid responsiveness ≠ preload**

D. De Backer / Int Care Med 33 (2007) 1111–1113

Objemová výzva

- Různé techniky – doba trvání 10-30 min, použity různé tekutiny
- Dle SSC : 1000 ml krystaloidu nebo 300 – 500 ml koloidu během 30 min
- Použití objemové výzvy k **posouzení fluid responsiveness** – doporučeno 250 ml koloidu / krystaloidu nebo straight-leg raise : pozitivita = **zlepšení známek orgánové perfuse**

Afterload - střední arteriální tlak

- Modifikovaná GDT: **MAP > 65 mmHg** (+ CVP 8-12 mmHg, diuresa > 0,5 ml/kg/h)

Shu-Min Lin et al. / Shock 26 (2006) 551-557

- cílové MAP : > 65 mmHg u většiny šokových stavů; > 40 mmHg u traumatu s nekontrolovaných krvácením, > 90 mmHg u těžkého TBI

- Tkáňová hypoperfúze může být přítomna **i při normálním TK**

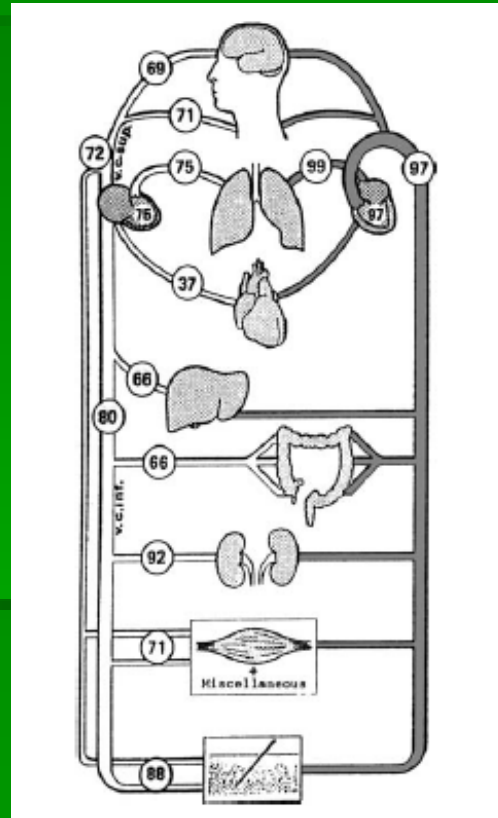
M. Antonelli et al. / Int Care Med 33 (2007) 575–590

Monitorace srdečního výdeje

- Měření pomocí termodiluce (pulmonární, transpulmonární, semikontinuální), diluce barviva, analýza tepové křivky
- **Neexistuje** doporučená **cílová hodnota** – nutno brát v kontextu s ostatními ukazateli tkáňové perfuse
- Indikováni pacienti s **trvajícímími známkami orgánové hypoperfuse** a/nebo se známkami srdečního selhávání

M. Antonelli et al. / Int Care Med 33 (2007) 575–590

Venosní oxymetrie

F. Bloos, K. Reinhart / Int Care Med 31 (2003) 911-913

SvO₂ versus ScvO₂

- Za normálních okolností – ScvO₂ < SvO₂ o cca 2-3 %
- U šoku (hypodynamického i hyperdynamického) – ScvO₂ > SvO₂ o cca 5%
- Trend ScvO₂ ≈ trend SvO₂

T.C. Jansen, J. Bakker in R.Kuhlen et al / Controversies in Intensive Care Medicine, MWV (2008), 211-218

ScvO₂

- **Early goal-directed therapy :**
- CVP 8-12 mm Hg, MAP nad 65 mm Hg, diuresa nad 0,5 ml/kg/hod, ScvO₂ nad 70% (Htk nad 30%, dobutamin) *během prvních 6 hodin*
- Snížení nemocniční mortality o 16%
E. Rivers et al. / NEJM 345 (2001) 1368 – 1377
- **Surviving Sepsis Campaign guidelines**
RP Dellinger et al. / Crit Care Med 36 (2008) 296 - 327

SvO₂ a supranormální DO₂

- Žádný rozdíl v mortalitě a morbiditě při elevaci CO (CI >4,5) a SvO₂ > 70% hodnot u obecné populace kriticky nemocných (randomizace během 48 hodin od přijetí na ICU, terapeutický protokol po 5 dní)
- pouze 44,9% pacientů dosáhlo cílového CI a 66,7% cílového SvO₂

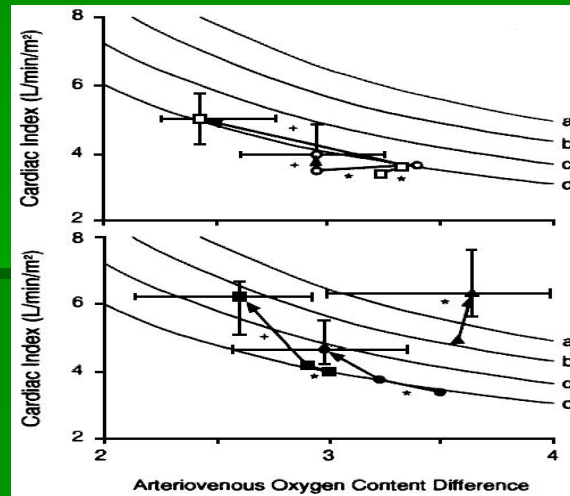
L. Gattinoni et al. / NEJM 333 (1995) 1025–1032

Supranormální DO_2 - ANO

- **Perioperačně** u vysoce rizikových chirurgických pacientů ($DO_2I > 600$) pomocí dopexaminu
O. Boyd et al. / JAMA 270 (1993) 2699 - 2707
- **U septických pacientů** randomizovaných během 4 hodin od přijetí na ICU (**ø 49 let**)
J. Tuschmidt et al. / Chest 102 (1992) 216 - 220

Supranormální DO_2 - NE

- Zvýšená mortalita při snaze o **supranormální DO_2** (CI >4,5; $DO_2I > 600$; $VO_2I > 170$) pomocí dobutaminu v obecné populaci kriticky nemocných (randomizace během 24 po přijetí na ICU)
MA Hayes et al. / NEJM 330 (1994) 1717–1722
- Podskupina septických pacientů

MA Hayes et al. / Crit Care Med 25 (1997) 926 - 36

Laktát

- Tvorba za anaerobních i aerobních podmínek
- Čas, po který je sérový laktát > 2 mmol/l, koreluje s mortalitou (normalizace do 24 hodin signalizuje lepší outcome)

J. Bakker et al. / Am J Surg 171 (1996) 221-226

- Pouze 1 studie s cílem normalizovat laktát (a SvO₂) u kardiochir. pacientů

P. Polonen et al. / Anesth Analg 90 (2000) 1052–1059

DO₂ a regionální cirkulace

- Gastrická tonometrie, sublingvální kapnometrie, ICG clearance
- Parametry gastrické tonometrie a ICG clearance **lepšími prediktory** mortality **po oběhové stabilizaci** (cca 12 hod)

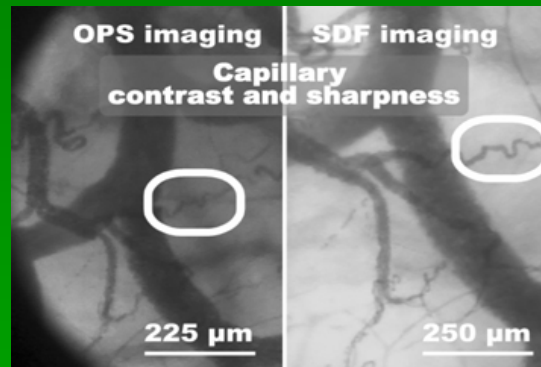
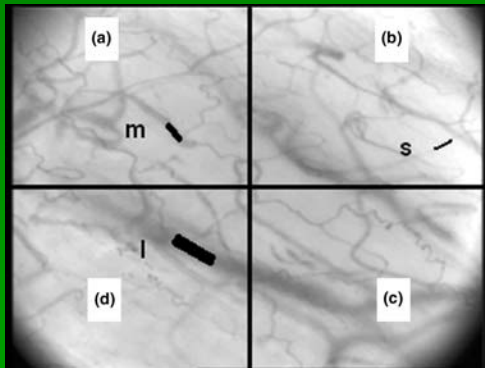
M. Poeze et al. / Crit Care Med 33 (2005) 2494 - 2500

- Terapeutický protokol zacílený na změnu **pHi (> 7,35)** – snížení mortality u pacientů s normálními hodnotami u přijetí

G. Gutierrez et al. / Lancet 339 (1992) 195 - 199

Mikrocirkulace

- OPS, SDF, NIRS

- **Změny** v mikrocirkulaci **korelují s tíží stavu a outcomem** u pac. se septickým šokem

Y. Sakr et al. / Crit Care Med 32 (2004) 1825 – 1831

Optimalizace terapie dle mikrocirkulace ?

- **Zlepšení** parametrů mikrocirkulace měřené pomocí OPS **po podání nitroglycerinu** 0,5 mg/h

P.E. Spronk et al. / Lancet 360 (2002) 1395 - 1396

- Stejně tak po inf. **dobutaminu** 5 $\mu\text{g}/\text{kg}\cdot\text{min}^{-1}$

D. De Backer et al. / Crit Care Med 34 (2006) 403 - 408

- **Rutinní monitorace** mikrocirkulace a regionální cirkulace **není doporučena !**

M. Antonelli et al. / Int Care Med 33 (2007) 575–590

Makro vs. mikrocirkulační cíle

- **Identifikace cirkulačního selhání** (MAP < 65 mmHg, laktát > 2 mmol/l)
  - ↓
- **Makrocirkulační cíle** - MAP > 65 mmHg
  - SvO₂ > 65 % nebo ScvO₂ > 70%
  - ↓
- **Mikrocirkulační cíle** - MFI > 2
  - proporce perfundovaných cév > 80%
  - PCO₂ gap < 20 mm Hg
  - NIRS ascending slope > 2,5% / sek.
  - laktát < 2 mmol/l

D. De Backer et al. in R.Kuhlen et al / Controversies in Intensive Care Medicine, MWV (2008), 103-110

Metabolismus O₂

- **Mitochondrie** - hlavní místo spotřeby O₂
- >90% O₂ je využito na tvorbu ATP v oxidativní fosforylaci
- Menší množství O₂ → **kyslíkové radikály (ROS)** (O₂^{·-}, ONOO⁻, OH[·], H₂O₂...) – únikem elektronů v mitochondriích, dále např. NADPH oxidasa fagocytů (respiratory burst) atd.
- **Oxidativní fosforylace** na vnitřní membráně → 95% generovaného ATP

Koncept cytopatické hypoxie u sepse

- Rozsah apoptosy a nekrosy neodpovídá tíži multiorgánové dysfunkce

R.S. Hotchkiss et al. / Crit Care Med 27 (1999) 1230 – 51

- Prokázána výrazná korelace mezi snížením aktivity komplexu I a tíží sepse (+ koncentrací NO) a dále mezi hladinou ATP a mortalitou

D. Brealey et al. / Lancet 360 (2002) 219 – 223

- Aktivita mitochondrií u animálních modelů sepse - **iniciální vzestup** (6 hod) **následovaný poklesem aktivity** (po 12 – 18 hod) - v játrech, svalu

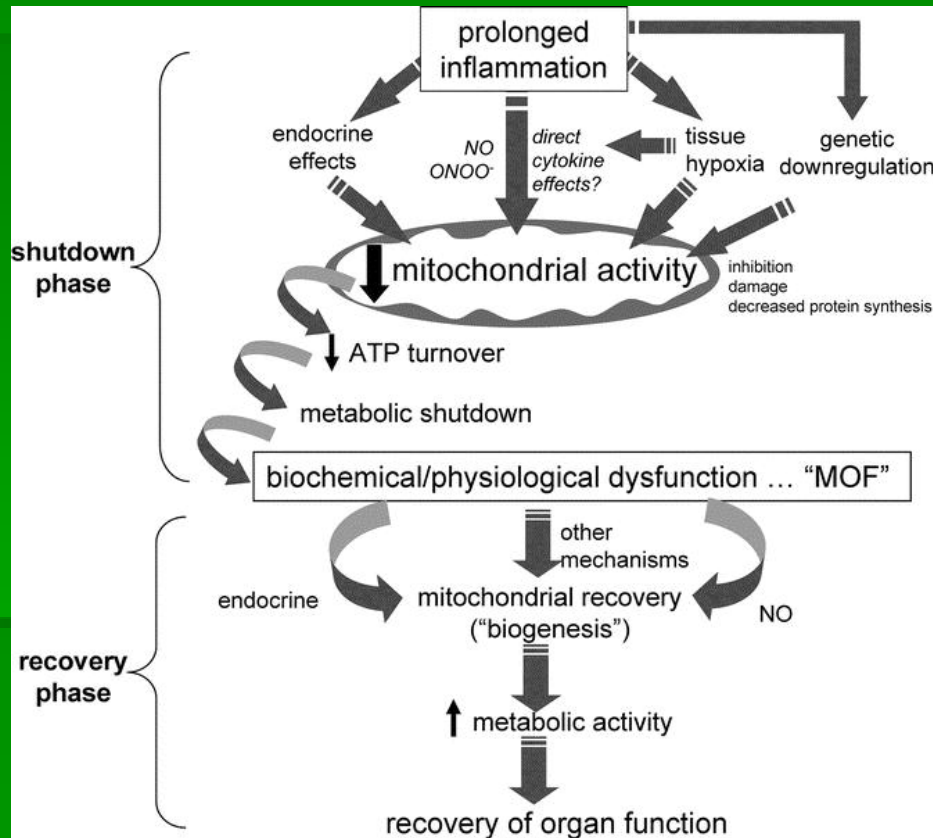
M. Singer / Crit Care Med 35 (2007) S441 – S448

Laboratorní modely mitochondriální dysfunkce

- sledování aktivity mitochondrií
- u krátkodobých modelů sepse ($\sim < 6$ hod) různé hodnoty mitochondriální aktivity
- u déledobějších modelů ($\sim > 16$ hod) - většinou snížená aktivita, prokázána v ledvinách, mozku, střevu, játrech (nekonstantně), příčně pruhovaném svalu
- **iniciální vzestup** (6 hod) následovaný **poklesem aktivity** (po 12 – 18 hod) - v játrech, svalu

M. Singer / Crit Care Med 35 (2007) S441 – S448

Metabolic shut-down

M. Singer / Crit Care Med 35 (2007) S441 – S448

Individualizovaný přístup

- Opakované klinické vyšetření + zhodnocení CO, SvO₂, (event. ScvO₂), laktát, pH, BE a možná i regionální pCO₂ a mikrocirkulace
- **Žádný z jednotlivých ukazatelů tkáňové hypoperfúze není ideální**, pokud je hodnocen bez ohledu na celkový klinický stav

JL Vincent / Int Care Med 30 (2004)1990-6

Závěrem

- Hypotenze ≠ šok
- Iniciální fáze septického šoku (cca 6 hod) → optimalizace makrohemodynamických ukazatelů
- Refrakterní šok → invazivní hemodynamické monitorování
- Absence hypotenze → markery tkáňové hypoperfúze, monitorace mikrocirkulace
- Existence mitochondriální dysfunkce u septického šoku

Děkuji za pozornost !

